

**КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРС – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

6. Olefirenko, T.O. (2012). Formuvannya hrafichnoi kompetentnosti u maibutnix uchyteliv tekhnolohii [Formation of graphic competence in future technology teachers]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

7. Pichuhin, M., Kankin, I. & Vortnikov, V. (2019). *Kompiuterna hrafika* [Computer Graphics]. Kyiv, 346 p. [in Ukrainian].

8. *Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021–2031 roky* [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021–2031]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vyshchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.09.2022

УДК 811.161.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271017>

Оксана Ісаєва, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”,
професор кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
Беата Кушка, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національного університету “Львівська політехніка”

**КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРС – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ
ПІДГОТОВКИ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Сучасні вимоги до професійної комунікації зумовлюють необхідність модернізації освітнього середовища й оновлення змісту освітніх програм з метою підготовки майбутніх конкурентоспроможних лікарів. Власне соціально-гуманітарна підготовка студентів-медиків відіграє ключову роль у формуванні комунікативного дискурсу сучасного фахівця сфери охорони здоров'я.

У процесі викладання дисциплін соціально-гуманітарного блоку особливу увагу варто зосереджувати на ситуативному спілкуванні, тобто організації діалогічного мовлення на основі цілей спілкування й соціального контексту, використовуючи терміни чи загальноживану лексику; вміння переконувати співрозмовника і налагодити довірливі стосунки з пацієнтом.

Власне результативність підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації спрямована на розв'язання таких основних завдань, які лікар застосовує у своїй практиці власне ті стратегії, котрі видаються найрезультативнішими у процесі збору анамнезу чи формування історії хвороби, виголошення діагнозу чи вибору тактики лікування.

Тому усвідомлення студентами значущості професійної комунікації у виконанні професійних обов'язків чи залученні до партнерського спілкування з колегами та пацієнтами уможливило міжпредметну інтеграцію в процесі навчання.

Ключові слова: студенти-медики; професійна підготовка; вища освіта; професійна комунікація; комунікативний дискурс.

Лит. 6.

Oksana Isayeva, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Pedagogy and Innovative Education Department
Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University,
Professor of Latin and Foreign Languages
Lviv Danylo Halytskyi National Medical University
Beata Kushka, Ph.D. (Philology), Sciences,
Associate Professor of the Foreign Languages Department
Institute of Humanities and Social Sciences,
Lviv Polytechnic National University

**COMMUNICATIVE DISCOURSE – AN IMPORTANT CONSTITUENT OF SOCIAL
AND HUMANITARIAN TRAINING AT HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

Modern requirements for professional communication make it necessary to modernize the educational environment and update the content of educational programs in order to prepare future competitive doctors. Essentially, the social and humanitarian training of medical students plays a key role in the formation of the communicative discourse in the field of health care.

The relevance of this study is the importance of forming a professional communicative discourse in medical students with the help of socio-humanitarian training.

The purpose of the article is to characterize the communicative discourse of medical students as a special academic activity in the process of social and humanitarian training.

In the process of teaching the disciplines of the socio-humanitarian block, special attention should be focused on situational communication as the organization of dialog based on the goals of communication and the social context, using terms or commonly used vocabulary; the ability to convince the interlocutor and establish a trusting relationship with the patient.

The actual effectiveness of training future doctors for professional communication is aimed at solving basic tasks which the doctor uses in his practice, precisely those strategies that appear to be the most effective in the process of collecting anamnesis or forming a medical history, making a diagnosis or choosing treatment tactics.

Therefore, the students' awareness of the importance of professional communication enables interdisciplinary integration in the learning process solving professional duties or engaging in partner communication with colleagues and patients.

The mastery of communication tools plays a leading role in the formation of a specialist in the field of health care and enables the selection, analysis, synthesis, generalization and presentation of information. Situational tasks also develop communicative culture which is closely interconnected with communicative responsibility and should also be actively implemented and discussed in the process of teaching social and humanitarian disciplines.

Keywords: *medical students; professional training; higher education; professional communication; communicative discourse.*

Постановка проблеми. Соціально-гуманітарна освіта відіграє важливу роль у підготовці майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я. Оновлений підхід до методів і форм організації освітнього процесу в умовах пандемії чи війни передбачають і зміну акцентів на рамку компетентностей майбутніх лікарів, зокрема особлива увага акцентується на комунікативному дискурсі студентів-медиків. Адже сучасні вимоги до професійної комунікації зумовлюють необхідність модернізації освітнього середовища й оновлення змісту освітніх програм з метою підготовки майбутніх конкурентоспроможних лікарів.

Загальновідомо, що в умовах модернізованого професійно орієнтованого середовища ЗВО, котре створюється на основі освітнього процесу та практичної діяльності, активізуються чинники, які сприяють формуванню професійного комунікативного дискурсу студентів-медиків, зокрема вміння вести дискусію, виступати у медіа-засобах і привертати увагу аудиторії, збирати анамнез хвороби, грамотно ставити запитання, переконувати пацієнта чи його родину, підтримувати дискусію і захищати власну точку зору, переконувати опонентів чи приймати нагальні рішення, укладати короткий та переконливий звіт тощо. Особливої уваги заслуговує вміння лікаря стримувати чи приховувати власні емоції у процесі комунікації.

Актуальність пропонованого дослідження полягає у важливості формування професійного комунікативного дискурсу у студентів-медиків за допомогою соціально-гуманітарної підготовки.

Мета статті – характеризувати комунікативний дискурс студентів-медиків як особливу академічну діяльність у процесі соціально-гуманітарної підготовки.

З'ясовано завдання відповідно до мети:

- визначити особливості комунікативної підготовки майбутніх фахівців медичної сфери;
- розкрити роль комунікативного дискурсу для студентів-медиків у майбутній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-педагогічній літературі особливу уваги

зосереджено на професійно-комунікативній та мовленнєвій підготовці майбутніх фахівців медичної сфери – Л. Богданова, М. Лісовий, Н. Литвиненко, І. Мельничук, С. Поплавська, Ю. Остраус, Г. Риб; культура професійного спілкування лікарів вивчалася Є. Азимовим, К. Костровською, І. Поплавською, С. Саржевським, О. Уваркіною. В. Юкало, Ю. Юсеф; “мовленнєва компетентність” досліджувалася у працях Н. Борисової, Л. Морської, С. Ніколаєвої, О. Тарнопольського, Н. Федчишин; інтегративний підхід у підготовці майбутніх лікарів проаналізували С. Кубицький, Л. Максимчук, О. Проніна, Н. Стеценко; комунікація як науково-інформаційний комплекс розглядалася М. Каган, В. Сагатовською, В. Соковніним.

Виклад основного матеріалу. Комунікативний дискурс лікарів розглядається науковцями як особливий інтерактивний вид діяльності працівників сфери охорони здоров'я, характеризується ситуативною вмотивованістю співрозмовників і регулюється певними стратегіями і тактиками. Власне у процесі активної комунікації відбуваються різноманітні тактичні чи стратегічні дії на пацієнта, його етап діагностики, лікування чи процес одужування. Тому відомий науковець у галузі комунікативного дискурсу Т. Гобан-Клас запропонував кілька дефініцій феномену комунікації, кожна з них є вкрай важливою для студентів-медиків, оскільки характеризується професійною комунікативною спрямованістю:

- трансмісія (збір, трансляція, передача) інформації, ідей, емоцій, умінь;
- розуміння (бажання, аби нас зрозуміли, налагодити контакт і дійти згоди, тобто порозуміння);
- вплив на особистість за допомогою знаків і символів;
- об'єднання (формування спільноти) за допомогою комунікації чи знаків;
- взаємодія за допомогою символів;
- обмін інформацією чи квінтесенціями між особистостями, котрі мають спільне у сприйнятті, прагненнях і особистісних позиціях;
- компонент суспільного процесу, який відображає групові норми, здійснює громадський кон-

троль, розподіляє ролі, досягає координації зусиль [6, 42–43].

Однак аналіз наукової літератури [2] уможливорює виокремити види комунікації, на яких зосередив увагу відомий науковець Ф. Бацевич:

- *внутрішня* (розмова з самим собою);
- *міжособистісна* (розмова між двома людьми);
- *комунікація в малих групах* (3–5 осіб);
- *публічна* (20–30 і більше осіб);
- *організаційна* (100 осіб і більше);
- *масова* (1000 осіб і більше).

Доцільно зазначити, що кожен вищезазначений вид комунікації можна розглядати як фаховий, так і нефаховий, тобто може бути довготривалим чи короткотривалим. Тому вдосконалення комунікативної компетентності студентів у процесі соціально-гуманітарної підготовки повинно відобразити здобуття знань власне професійної комунікації лікарів за допомогою проблемних задач, взятих з реального життя; вправ на основі спонтанного чи креативного мислення; виконання ситуативних завдань, які вважаються ефективним засобом розвитку комунікації. Адже підготовка майбутніх лікарів до професійної комунікації є важливою складовою успішності майбутньої кар'єри та лікувальної тактики пацієнта, оскільки формує критичне мислення, уможливорює застосування різних стилів мовлення відповідно до ситуації. Тому погоджуємося з твердженням дослідниці, О. Іскандарової [4, 49], що зміст медичного спілкування – це інформація, котра передається у процесі комунікації лікарів і пацієнтів чи їх родини, що уможливорює накопичення знань про сучасні методи діагностики і лікування, збір та обробку інформації про фізичні чи психічні особливості пацієнтів, їх внутрішні мотиваційні стани, наявність особистісних потреб і фобій. Саме тому лікар застосовує у своїй практиці власне ті стратегії, котрі видаються найрезультативнішими у процесі збору анамнезу чи формування історії хвороби, виголошення діагнозу чи вибору тактики лікування.

Варто також зацентувати, що комунікативний дискурс можна розглядати як завершений чи незавершений акт взаємодії. Власне науковець Б. Ясько зосереджує увагу на взаємодії між лікарем і пацієнтом: з метою вислухати пацієнта, уточнити симптоми і скарги, тобто зібрати анамнез хвороби коректно і швидко, лікарю потрібно володіти фаховою і нефаховою комунікативною компетентністю з метою полегшення комунікативної взаємодії між лікарем і пацієнтом.

Загальновідомо, що визначення й обґрунтування клінічного діагнозу відбувається на когнітивно-му рівні, власне у процесі збору анамнезу та скарг пацієнта. Тобто лікар не лише повинен зрозуміти зміст почутого, але задіяти креативні механізми критичного мислення, аби проаналізувати почуте,

синтезувати елементи аналізу, встановити гіпотезу діагнозу, уточнити перебіг захворювання чи певні симптоми і розвивати подальшу комунікацію для підтвердження або спростування діагнозу. Вищезазначена інформація допомагає лікарю правильно призначити необхідні дообстеження, лікувальні процедури чи реабілітацію лише в процесі професійної комунікації з пацієнтом [5, 43].

На наше глибоке переконання, у процесі викладання дисциплін соціально-гуманітарного блоку особливу увагу варто зосереджувати на ситуативному спілкуванні, тобто організації діалогічного мовлення на основі цілей спілкування й соціального контексту, використовуючи терміни чи загально-вживану лексику; вміння переконувати співрозмовника і налагодити довірливі стосунки з пацієнтом. Власне результативність підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації спрямована на розв'язання таких основних завдань, як: ефективно отримувати, збирати, представляти та передавати інформацію; досягати поставленої мети шляхом переконання співрозмовника у власній професійності й спонукати його до дії; справляти позитивне враження на колег та співрозмовника на основі етико-культурологічної компетенції [3]. Таким чином, навички професійного комунікативного дискурсу варто розвивати в процесі виконання різних за рівнем складності комунікативних завдань, написання есе, анотацій чи проєктів, організація круглих столів та конференцій тощо.

Уважаємо, що дискурс між лікарем і пацієнтом може виконувати характерні інтерактивну, перцептивну чи комунікативну функції, використовуючи вербальні, паравербальні чи невербальні елементи. Тому, за твердженням Е. Акаєвої [1, 53], якими б сучасними не були технології, завдання лікаря – формувати спілкування з пацієнтом на основі успішної міжособистісної взаємодії є особливо важливим.

Висновок. Власне у процесі соціально-гуманітарної підготовки майбутні лікарі здобувають навички комунікації, готуються до партнерського спілкування з пацієнтами чи їх родинами, опановують досвід публічних виступів на конференціях чи круглих столах. Володіння засобами комунікації відіграє ключову роль у формуванні фахівця сфери охорони здоров'я і уможливорює відбір, аналіз, синтез, узагальнення та представлення інформації в сучасному мінливому світі. Ситуативні завдання також формують комунікативну культуру, яка тісно переплітається з професійною комунікативною відповідальністю, що також повинні активно впроваджуватися інтегруватися і обговорюватися у процесі викладання дисциплін соціально-гуманітарного блоку. Тому професійний комунікативний дискурс розглядається нами як активна комунікативна діяльність, що передбачає вплив висловлення на колег, пацієнтів чи родину.

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВІЗІЇ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ ПЕДАГОГІКИ
(кінець XIX – перша половина XX ст.)**

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у формуванні комунікативної культури працівників сфери охорони здоров'я в період воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акаева Э.В. Коммуникативные стратегии профессионального медицинского дискурса: дисс. ... канд. фил. наук. 10.02.01. Омск. 2007. 153 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. *Підручник*. Київ, 2004. 192 с.
3. Дернер К. Хороший врач. *Учебник основной позиции врача*. Москва: Алетейя. 2006. 544 с.
4. Искандарова О.Ю. Теория и практика формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности специалиста: дисс. ... д-ра пед. наук. 13.00.08. Оренбург. 2000. 381 с.
5. Ясько Б.А. Психология личности и труда врача. *Курс лекций*. Ростов н/Д: Феникс. 2005. 304 с.
6. Goban-Klas T. Media i komunikowanie masowe. *Teorie i analizy pracy radia telewizji i internetu*. Warszawa, Krakow: Wydawnictwo naukowe PWN. 1999. 336 s.

REFERENCES

1. Akayeva, E.V. (2007). Kommunikativnyye strategii professionalnogo meditsinskogo diskursa. [Communicative strategies of professional medical discourse]. *Candidate's thesis*. Omsk, 153 p.
2. Batsevych, F.S. (2004). *Osnovy komunikativnoyi linyvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Kyiv, 192 p. [in Ukrainian].
3. Derner, K. (2006). *Khoroshiy vrach* [A good doctor]. *Textbook of the basic position of a doctor*. Moscow, 544 p.
4. Iskandarova, O.Yu. (2000). *Teoriya i praktika formirovaniya inoyazychnoy professionalnoy komunikativnoy kompetentnosti spetsialista* [Theory and practice of formation of foreign language professional communicative competence of a specialist]. *Doctor's thesis*. Orenburg, 381 p.
5. Yasko, B.A. (2005). *Psikhologiya lichnosti i truda vracha* [Psychology of personality and work of a doctor]. *Lecture course*. Rostov n/D, 304 p.
6. Goban-Klas, T. (1999). *Media i komunikowanie masowe* [Media and mass communication]. *Theories and analyzes of the work of radio, television and the Internet*. Warszawa, Krakow, 336 p. [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 19.09.2022

УДК 37(091)(477):316.75“19/20”

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271002>

*Микола Галів, доктор педагогічних наук, професор кафедри історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВІЗІЇ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ ПЕДАГОГІКИ
(кінець XIX – перша половина XX ст.)**

У статті представлено результати дослідження європейських цивілізаційних візій українських істориків педагогіки кінця XIX – першої половини XX ст. З'ясовано, що українські вчені у підросійській Україні, за деякими винятками, відкрито не декларували проєвропейські позиції. У їхніх працях (Д. Багалій, Л. Струніна та ін.) простежуються лише симпатії до європейської освіти як першорядної ознаки західної цивілізації. Європейськість українського народу, його освіти і виховання підкреслювали західноукраїнські вчені (І. Франко, Е. Барвінський, А. Андрохівич, І. Раковський, А. Павенцький та ін.). Вони особливо наголошували на поширеності європейських поступових ідей на теренах під-австрійської України, трактували усю залишку Русь як складову частину Європи.

Ключові слова: цивілізація; культура; український історико-педагогічний наратив; історія освіти.

Літ. 32.

*Mykola Haliv, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the History of Ukraine Department,
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*

**EUROPEAN CIVILIZATION VISIONS OF UKRAINIAN HISTORIANS OF PEDAGOGY
(end of the XIXth – first half of the XXth century)**

The results of the study of European civilizational visions of Ukrainian historians of pedagogy (the end of the XIXth – the first half of the XXth century) is presented in this article. It was found that the majority of Ukrainian scientists who lived in the Russian Empire did not openly declare their pro-European positions. In the writings of these scientists (D. Bahaliy, L. Strunina, etc.), only sympathies for European education as a primary feature of Western civilization can be traced. Western Ukrainian scientists (I. Franko, E. Barvinskyi, A. Androhovych, I. Rakovskyi, A. Paventskyi, etc.) emphasized the Europeanness of the Ukrainian people, their education and pedagogy. They especially emphasized the fact that European progressive pedagogical ideas were spreading on the Ukrainian lands that belonged to the Austro-Hungarian Empire. These scientists also interpreted Ukrainian Galicia (Halychyna) as a constituent part of Europe. Their civilizational views had national connotations, which was determined by the struggle between Ukrainian and Polish political parties and ideas in Galicia. In this regard, some Ukrainian historians of education denied the leading role of Poland in bringing Ukraine to European civilization. In the interwar period, Western Ukrainian historians of pedagogy (A. Voloshyn, A. Dombrovskiy, T. Kostruba, V. Levytskyi, I. Fylypchak, I. Yushchyn, etc.) in their scientific works wrote about Ukraine as part of the European civilizational space, and gave it special impor-